

I. ÉVFOLYAM

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

6. SZÁM

ŠUBOTICA, 1934 OKTÓBER HÓ

A „**HÍD**“ a jugoszláviai magyar fiatalok társadalmi és irodalmi folyóirata. — Megjelenik havonként egyszer. — Szerkeszti a szerkesztőbizottság, amelynek tagjai: **Lévay Endre** (Szuboticáról), **Tóth Bagi István** (Noviszádról), **Varnyú Tivadar** (Becs-kerekéről), **Kovács Sz. Zoltán** (Beográdból), **Szwarczer Gyula** (Szentáról), **Pál Sándor** (Szomborból) és **Faragó Imre** (Sztáribecsejről).

Tartalom:

- Lévay Endre: Írók és olvasók
Nagy János: A falu — Muzsla vasárnapja
Borsodi Ferenc: Húszéves szemek (vers)
Donáth György: Néhány szó őseink istentiszteletéről
Tóth Bagi István: Órizzük meg iskoláinkat
Bakos Dávid: Magunkig ért a sor
Kovács Sz. Gitta: Hozzászólás a nőkérdéshez
Almádi Antal: Eszmezsere
Sajó Károly: Találkozás
Bencz Boldizsár: Honvágy (vers)

Figyelő:

- Takács Zoltán: Móricz Zsigmond három arca
S. Gy.: Oswald Spengler: A döntés évei
Bogárdi József: Névmagyarázat
Kókay Károly: Nyelvápolás

Előfizetési árak:

Egy évre . . . 30 dinár Félévre . . . 16 dinár
Negyedévre . . . 9 dinár

Egyes szám ára 3 dinár.

Írók és olvasók

Kötelességérzet

A magyar faj jellegzetes vonása, hogy nagyon könnyen reagál az optimista szagú és hangú beszédekre, és optimista színezetű sajtótermékekre. Tettekéssége is gyorsabban megindul, ha befejezettek, biztosnak és racionálisan szükségszerűnek látszó tényekkel áll szemben. Sajnos, egészen más arccal, kedvvel és tettekésséggel áll olyan kezdeményezések megnyilvánulásánál, ahol sivár, sötét pusztaságok, pesszimiztikus fények derengenek a jövőben. Mert a pusztá, maradjon csak pusztá, ne akarjon virágos rét lenni ebben a nehéz időben.

Ez a tulajdonság kétszeresen érezhető a kisebbségi magyarság lelkében. Kétszeresen kihat kisebbségi életünk legkisebb akaráisaira, tetteire és a legszerényebb kezdeményezéseire. Így nem is csoda, hogy annyi kisebbségi magyar fiatal megelégedett, magával jelenlegi szellemi nivójával és az egyetemes vajdasági magyar szellemi nivóval. Határozottnak, kiforrottnak és szilárdnak érzi magát: ha munkára hívják, nem tanulni, olvasni akar, hanem mindjárt tanítani, írni. Különösen nagyon érezhető ez a tudálékos megnyilvánulás az irodalom és a festészet terén. Olvasóink nem olvasni és nem csiszolódni akarnak, hanem írni és kritizálni. Ma már minden olvasó írni akar.

Az utódállamok magyarsága, — különösen nálunk a Vajdaságban, — nem nagy becsben tartják kultúrmunkásaikat és azoknak fáradságos munkáit. Szerintük az irodalom nem nagy valami, különösen nálunk: lapos és vérszegény. Hogy miért vérszegény, megvan az oka. Ha az olvasót előfizetésre vagy támogatásra kérik fel, kereken kijelenti: ha leközlík írásait, úgy pártolja a lapot és az irodalmat, ellenkező esetben hallani sem akar róla. Sőt ellene dolgozik.

Mi ennek az oka, hogy nálunk manapság minden olvasó írni akar?

Olvasóink zavaros és kiismerhetetlen táborát ennél a káros és aggasztó tüneménynél két csoportra osztjuk, hogy mélyreható hibáikat fölfedjük és kiküszöböljük a vajdasági magyar kultúreléletről.

Egyik csoportja az ujonnan nagy tömegre fölfejlesztett és hamarosan túlfejlődött írotársadalmunk meggyőzhetetlen dillettánsai. Amióta írnak és némely sajtóorgánum lehozza munkáikat, azóta nem olvasnak, fitymálva dobják félre a könyveket és nem tanul-

nak egyáltalán semmit. Sőt még azokat a sajtótermékeket sem olvassák végig, amelyben munkájuk napvilágot lát; ott is csak saját írásaikon legeltetik szemeiket. Más munka nem igen érdekli őket.

A másik csoportja; a nemírók. Igazán csak alkotnák az értékes rétegét olvasóköreinknek, ha nem tespednének még mindig a vajdasági közöny gyógyíthatatlan betegségében.

Szenteleky, nagy harca után a boldog halálban azt hitte már, hogy végre fölolvadt a vajdasági közöny makacs jege. Sokan hitték. Már-már mi, fiatalok is elhittük.

Am történetesen nagyon csalódtunk mindannyian ebben a hiszemben. A fáradoalmas és áldozatokat kérő nagy munka, nagynehezen ugyan, de zsilipet szakított a fagyos közönyben. Valamilyen úton-módon ki kellett teljesülni ennek a kitartó munkának.

Eljött az idő, amikor azt hittük, hogy végleg föltárltak a közöny kapui és láttuk, hogy az emberek külsőleges, érdektelen örömmel üdvözölték a formába öntött kész anyagot; a termést. Nagyképűen mellükre tűzték az „alapítói“ jelvény hatalmas kokárdáját. Segítő kezek önzetlenséget és lelkes befogadást ígértek. Megértő szeretet volt ez a tömegtől és biztatás. A napisajtó is hatalmas nekigyürekezéssel ígérgette a segítő kezét. Az ígéret azonban ígéret maradt. Szenteleky halála után a közöny ismét olyan erővel törte át a gátat, mint azelőtt. És ime, ennek az értékes olvasótábornak a bűne, — melyet a vajdasági kultúrmunkás támaszának tekint, — amelyen még mindig megtörik az akarat, az erő és a haladás zöldágas barkedője:

„Fiókok, szekrények és papirkosarak mélyén hevernek föl-vágatlanul a vajdasági magyar irodalom fáradságos termékei“.

Vajjon így elérte-e célját a Kalangya, a Jugoszláviai Magyar Könyvtár vagy a fiatalok verejtékes munkája, a Híd?

A fent említett két olvasótábor tagjai vannak többségben a Vajdaságban: mellettük elenyészően csekély azoknak a száma, akik érezve magukban az erőtlenséget és a kötelesség szent parancsát, megmaradtak a lelkesülő, szívből érdeklődő, szemmel mindent kísérő és tanulni, csiszolódni akaró olvasónak. Kevesen vannak nálunk azok, akik tudják, hogy lelkesülő és tanulni vágyó olvasásukkal többet segítenek a kisebbségi magyar kultúra előrehaladásában, mintha üres írásokkal és hiú tudálékossággal maguk is bokrétás alapítók és előharcosok volnának.

A dillettantizmus elhatalmasodása veszélyezteti a vajdasági kultúrmunkát és annak előbbrejutását.

Ha ez így megy tovább, akkor hamarosan minden kisebbségi lélek nagy küldetésnek, vezérnek és kinyilatkoztatásnak fogja érezni magát és ügyetlen, értéktelen plágiumok lesznek bibliái a kisebbségi magyar kultúréletnek. Ez pedig örült káoszba fogja zavarni a vezetésre és tanításra hivatottakat is; úgy hogy egy nagy zürzavaros akarásba, impotens dadogásba és hazug ígék hirdetésébe fullad a kisebbségi kultúrmunka egész jövője.

Hol maradunk akkor mi az Erdélyi Szépmíves Céh „Szűz

Máriás királyfia" mellett? Hol maradunk mi akkor „Kazinczy“-ék Máray Sándora, Mécs Lászlója és Szitnyay Zoltánja mellett. Így irodalmunk sohasem fog egészséges és erős gyökeret hajtani. Kevés virágainkat paréjok nyomják el s ócska kórokkal, ördögszerekkel tellik meg az akácós pusztaság.

Meg kell szüntetni a dillettantizmust!

Az új tehetségek székfoglalásánál a hozzáértő, a gyakorolt és hivatott vezér ki tudja választani a tanításra, írásra, mesélésre hivatottat. A kísérletezőkből a „hiúságért“, a „flancért“ írókból ki kell írtani ezt a képzelgést, vajdasági irodalmunkat blamáló limonádé gyártást; át kell reformálni őket életerős és szorgalmas tanulókká. Ne firkáljanak, ne tudálékoskodjanak, hanem olvassanak, legyenek kiforrott műértők és önzetlen lelkesülői kultúrharcunknak.

Kivánságaink és tervünk majdnem a lehetetlenséggel határos, mert ezeket természetüktől fogva meggyőzni lehetetlenség. Csakis az egyéni meggyőződéseiket követik. Am meggyőzni őket nem lehet. de előkészíteni őket arra az útra, amelyre hivatottak és letéríteni őket arról az útról, amelyen káros szárnypróbálgatásaikkal ártottak: igenis lehetséges.

Mindent meg kell tennünk, mert divatirodalomra, tarka-barkaságra és modern görbetüköri zsonglörködésre egyáltalán nincsen szükségünk, amikor a legegyszerűbb és a legszükségyszerűbb néven nevezendő irodalmunk is vérszegény és kiforratlansággal küzd. Megtalálhatjuk ezt a szórakozást a „Színházi Életben“, „Új Időkben“ és más világlapokban. A mi sivár „couleur locale“-unkban nem hozhatunk efféle érdekességeket, mert nincsen. A plágiumok pedig többet ártnak a kultúrmunkában, mint amennyire hasznát vettük ezideig.

Az olvasóközönség másik csoportja dobja el magától a közönyt és nemtörődömséget: legyen érdeklődő és műértő tagja a kisebbségi magyar kultúrtársadalomnak. Vágja föl a felvágatlanul félredobott és könyvszekrényében eldugott könyveit, folyóiratait és a hozzáértők gondosságával válogassa meg olvasmányait. Akkor limonádék, pornografiák, tehetségtelen szárnypróbálgatások és szégyenletes plágiumok elvesztik létjogosultságaikat. Akkor fáradságos és nagyon nehéz kultúrmunkánk sem vív többé szomorú szélmalomharcot.

S a befejezett műnél büszkén mondhatják a verejtékes arcú, fáradhatatlan kultúrmunkásnak:

— Nemcsak a mór, — én is megtettem kötelességemet!...

Lévay Endre

Olvassa és terjessze a »Híd«-at!

A FALU

Muzsla vasárnapja

Írja: Nagy János

2

A muzslai vasárnap átmentett egy keveset a régi jó idők vasárnapjainak derűjéből és mulatságaiból. A vasárnapi szórakozások különbözőek, mint ahogy a falu is két részre oszlik: „Partnak” a falu déli részét hívják, s nevét az ott áthúzódó magaslattól nyerte, a falu északi és középső, tehát Becskerek felé eső részét „Laposnak” hívják. Az utóbbi a város közelsége folytán mindjobban elvárosiasodik, míg a parton a patriarkális élet régi emlékeit is megtekinthetjük még. Itt találunk még régi pitvaros magyar házakat, melyeknek konyháit virágos tányérok díszítik. Az itt lakó családok is mintha jobban ragaszkodnának a régi idők méltóságteljes és inkább csendet kedvelő magyar típusához. A vasárnap délutánok itt csendesek. Az öreg magyarok összeülnek „tartlizni”, persze krétára. A lapon ezalatt hangosan folyik a multság, annál is inkább, mert itt még kocsma van egymásra tolva, s mind a négyben áll a tánc, még a legnagyobb mezőgazdasági munkálatok időszakán is. (A múlt évben érdekes kimutatást állított fel a szolgabíró, mely szerint az összes becskerek-járásbeli faluk együtvéve sem váltottak annyi vigalmi engedélyt, mint Muzsla egyedül).

A *bál* mindkét nembeli fiatalságnak legkedvesebb szórakozása. Már kora délután megkezdődik, de nyolc óra felé abba kell hagyni, mert ebben az időtájban „enged haza a csordás”. Ennek azután az a következménye, hogy a lányok hazamennek fejni. „Ölég baj az, amiknek nem köll haza mönni”, ott tudniillik nincs tehén. A fejs idejét a zenekar is jelzi egy rövid indulóval. Egy óra múlva megint tömve a kocsma. A lányok megfejték, a legények „elvégzélődtek” a lovak körül, meg is vacsoráztak s most újult erővel fognak a mulatozáshoz. A tambura-zene rákezdi a csárdást, a lányok szép sorban felállanak az ivó ajtajával szemben — természetesen valamennyinek mozog a lába — s a legények fejintéssel hívják őket táncba.

Muzslán a csárdásnak valami különös, egyedülálló formája divik, melyet seholsem láttam másutt. Itt nincs aprózás, reszkedtetés, hanem a széles, méltóságteljes mozdulat járja. Ha valamelyik legény ki akarja rakni, elengedi párját, átöleli egy-két barátja.

nyakát és járják turáni módon, a csizmaszárat verdesve. A lányok ezalatt ütemesen tipegnek előttük. Ilyenkor látni, milyen nagyszerű ütemérzékük van. A csárdás szövegét minden legény danolja a zenéhez. „Nem is legény, aki nem tud danóni“. A lassút rövid szünet után friss csárdás követi, melyet minden legény a lassúbeli párjával táncol végig. Ez a szokás annyira beidegződött, hogy a legény fel se kéri a lányt, hanem a lány figyeli, mikor jön ki a legény az ivóból s maga megy utána a terem közepére táncolni. Tánc után a legény kezet fog a lánnyal és „egészségére“ kívánja a táncot s azután elmegy a többivel az ivóba, míg a lányok a táncterembe maradnak.

Nagy szokás a „kisértetés“ is. Ilyenkor a legény hangos nótaszóval, tapsolással táncol fel-alá a terembe, esetleg a kocsmakörül s természetesen az egész zenekar kíséri. Az ilyen kísértetés néha kihívása a vetélytársnak, akinek haragosa akad, ami legtöbbször lányok miatt van, egész este tüntetőleg mulat, zenével kísérteti magát az asztalához s miután a jó karcos hatása alatt indulata tetőfokra hágott, földhözcsap egy üveget és elkiáltja magát:

— Kinek baja! — vagy — Kinek baja, tögye!

Mindenki tudja, hogy kiknek van elszámolni valójuk egymással és örökre gyávnának bélyegzik azt, aki nem fogadja el a neki szánt „Kinek baját“. A jóvérű legény ilyenkor „Nekem bajom“ kiálltással odaröpít egy poharat. Erre aztán előkerülnek a bicskák, egészséges kis érvágás történik, amit néha két-három hétig is megfekszenek a szenvedő alanyok.

Rége sűrű volt a halálos végű bicskázás is. Akkoriban nem volt Muzslának se csendőrsége, sem rendőrsége, s Becskerekre kellett telefonálni rendőrségért. Nem volt akkor ritka eset az se, hogy a nekimelegedett legények úgy sebtibe, jól helybenhagyták a rendőrséget is. Egyszer maga a hírneves Reiter Oszkár rendőrkapitány is megjárta, mert őt is alaposan elagyabugyálták, mondván:

— Minek avatkozik be a mi dógunkba.

Ők aztán olyan alaposan elintézték a maguk dolgát, hogy hajnalra öten-hatan heverték összeszurkálva a kocsmakörül. Ilyen volt Muzslán a vasárnap éccaka a „régí jó világban“.

A régi híres verekedők ma már megülepedett, békés öreg bácsikák, akik sehogyse tudják megérteni, hogy ugyan mit kötözöködnék a fiatalok annyit egymással.

A bálakra a fiatalság bosszúságára eljárnak az asszonyok is, akik bizony nagyon megfigyelik, hogy ki kivel megy ki „libázni“. Libázásnak nevezik azt a kis lopott szerelmeskedést, amit táncszünetben a kocsmakör udvarán bonyolítanak le. (Libázni persze este a kiskapuban is).

Ne adj Isten, hogy valamelyik lány két legénnyel menne sétálni, azaz „libázni“ egy este. Az ilyet mindjárt szájára venné a falu. Éjfél felé a legények hazakíséretik a babájukat. Ilyenkor

folynak a „kinálkozás“-ok, régebben „uszakodás“, vagyis a legény kinálkozik a leánynak kísérőül, szeretőül. Ilyenformán:

- Válalj el, én rődös legény vagyok.
- Nem . . . nem tudom . . . másokhon is jársz, mögcsanál.
- Nem igaz a', nem járok én senkihön.
- Vasárnap is láttak . . .
- Vakújjon mög, aki látta.
- Hát kérdezd mög anyámtul.

Ez már a kedvező fordulat. Csak azért szabódott a lány, hogy „megadja a módját“. Ha a lány a legényt „elvallalja“, ez haza kíséri s azután minden „gyün estén“ eljár hozzá. „Gyün estének“ nevezik a kedd, csütörtök és szombat estét, mert ilyenkor járnak, azaz „gyünnnek“ a legények a lányhoz. Ennek aztán, ha megértik egymást, házasság lesz a vége, lakodalommal egybekötve, amit a következő számban fogok leírni.

Borsodi Ferenc:

Húszéves szemek

*Húsz esztendő vagyok.
Még nem láttam soha közelről
a kényes kedvű, lármás legényt:
a Gondot,
csak különös, meleg gyermekvágyakozások
csaltak csalóka könnyet
a szemembe.
Húsz esztendő vagyok.
Most csatolom föl lassan a vértem,
böngésem a tudományt, amit
évszázadok szültek és igyeksem
húsz évet élt magamhoz ölelni.
Mert azt mondják:
ellenség az Élet, amely
közeledik.
Már látom is messze, messze
és úgy tűnik,
mint valami nagy-nagy ragyogás,
boldogságszeker,
amely kiszórja a drága terhet
mig a közelemben ér.*

Néhány szó őseink istenfiszteletről

ésőn jelenik meg a nyár és a velejáró gyönyörű verőfény Nyugat tájain; Kelet lejtői már régen élvezik a nyarat, mikor nyugaton először tűnnek elő a rögök a megolvadt hó alól. A történelem fénye szintén későn talál rá a Nyugat gyermekeire, a finnugor népcsaládra, s különösen későn hatolt be azokba a legrejtettebb zugokba, melyekben hitélete meghúzódott.

A magyarok ősvallásának emlékei, melyek a krónikákban és egyes Árpád-kori oklevelekben maradtak ránk, a maguk szegénységében is elég bizonyítékot nyújtanak arra nézve, hogy a honfoglalók vallási szertartásai azonosak voltak a velük egykor közösségben élő finnugor népekével. Hagyományaink arról győznek meg bennünket, hogy történeti hitelességű adataink csupán a kultuszra vonatkozólag vannak; szorosabb értelemben vett mythológiánk azonban, melyből őseink kétségtelenül éppúgy rendelkeztek, mint más pogány népek, a történeti kútfőkben alig akadunk nyomára. A tény magyarozatát a tárgy természetében és a keresztény írók felfogásában találhatjuk. A kultúra, amely mindég kész új jelentést fölvenni, szívósabb élettel bír, mint a mesélésben kedvét lelő nép ajkán tovaszálló mítoszok, melyek a magasabbrendű vallások papjai részéről a leghevesebb üldözés tárgyai szoktak lenni, mivel „bennük van megörökítve a régi istenek genealógiája és az ó-törvény egész rendszere”.

Az ugor népek közül a magyarok oly korán vetődtek el régi lakóhelyeikről s oly soká éltek idegen népek között, hogy nem csoda, ha hamar megfeledeztek őseiktől örökölt hitükről. Ehhez járult a nagyon korai keresztény hatás.

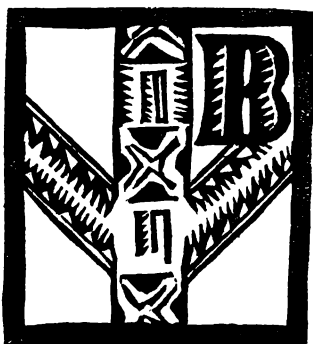
zent helyek. A pogány népek összes épületei között azok a szent hajlékok voltak a legnagyoszerűbbek és legszebbek, amelyekben isteneik elé terjesztették óhajaikat és kéréseiket. Mindenütt találunk díszes istenházakat, ahol a műveltség már a pogány korban gyökeret kezdett verni. Sajnos egykorú emlékeink a szent helyekről nem maradtak és ezekről csak néhány későbbi adat tesz bizonyosságot. A szent helyek rendszeren a természet alkotásai: hegyek, sziklák, fák,

berkek, mezők, kutak, források és vízmellékek, mint a többi finn-ugor népnél. Említsük meg, hogy Szent László király I. decretuma azt rendeli, hogy: aki pogány szokás szerint *kutak, fák, források és kövek* mellett áldozik, bűnét ökörrrel váltsa meg (Katona Lajos „A magyar mythológia irodalma” c. dolgozatában főlemlíti, hogy Cornides és Kollár észreveszik, hogy a XI—XIII. századi törvényeink a magyarok pogány szokásairól oly stereotip szavakban emlékeznek meg, melyek a középkori európai törvényhozás köz-helyeinek tekinthetők. Bár a megjegyzés igazát el kell ismernünk, de egyúttal megjegyezzük, hogy ez a körülmény a törvényeknek és rendeleteknek ósvallásunk szertartásaira vonatkozó bizonyító erejét meg nem ingathatja. Lehetetlen azt hinni, hogy kemény rendeleteket adtak volna ki nemlétező szokások ellen, bármily szolgáigilag másolták is a nyugati országok törvénykönyveit. A megegyezés onnan magyarázható, hogy a természeti tárgyak tisztelete egész Európában el volt terjedve). Anonymus Tarczal (Turzol) hegyéről beszéli, hogy őt a honfoglalók áldozatot mutattak be. Az új hazába érkezők bizonyára a már itt lakó népektől vették át a hegy szent voltát; ami nem történhetett volna meg, ha régebbi hazájukban nem tiszteltek volna hegyeket. A tisztelet helye és tárgya majdnem elválaszthatatlanul egybeolvad azokban a sziklákban, kövekben, melyeket okleveleink is emlegetnek: Bálványkő, Igykő (szent kő), Áldó kő, Oltárkő — továbbá hegyekben, mint: Bálványoshegy, Istenhegy, Áldomástető. Maga a sziklás Gellérthegy is bizonyára szent volt; ezért választották Gellért püspök kivégzési helyének s ezért tartotta a nép a legujabb időkig a boszorkányok gyűlöhelyének.

Szt. László decretumán kívül a vízi szent helyek egykori elterjedtségéről tanuskodnak az áldókút (XII és XIII sz. oklevelekben) és szentkút nevű helynevek. Ipolyi, Wlislöcki, Hermann több adatot sorolnak fel arra nézve, hogy a magyar nép egyes vizeknek gyógyító erőt tulajdonított (aminek gyakran természetes alapja is van) és a betegek a víz körüli fák ágaira rongyokat, szitadarabokat, hajfűrtöket aggtanak.

Az egyes fanemek közül őseink kiváló tiszteletben részesítettek némelyeket, különösen a nyirfa, amint ezt a mai népszokások is bizonyítják. Szent György éjszakáján kóborló gonosz lelkek távoltartására elegendő a nyirfa. Hegyhát vidékén Szt. György napja előestéjén nyirfaágot tesznek az ablakba, hogy a boszorkányokat elriasszák. A palócok májusfának, nyirfát használnak. Göcsejben nyirágseprővel a gazda karácsony éjjelén megkerüli a birtokát, hogy tolvajok ne látogassák. A nyirseprővel való veregetés meghozza a tehén tejét, ha rügös, megszelídül.

A keresztény papok igyekeznek a szent helyeken templomokat, kápolnákat, temetőket állítani, az áldozó fákra szent képeket aggatnak és így a pogány szokásnak keresztény tartalmat adnak.

bálvány képek. A bálványok eredetét sok tudós a halottak tiszteletében keresi. Az általánosan tisztelt bálványistenségek voltaképpen nem egyebek, mint kiváló férfiaknak és nőknek: fejedelmeknek és gyermekeinek halotti maszkjai, amelyek idővel — miután a földi élet emlékei elhomályosodtak — isteni rangra emelkedtek. A magasabbrendű, természeti erőket személyesítő isteneknek nincsenek bálvány szépei, csak a kultúráltabb népeknél.

Hogy őseink imádtak-e bálványokat, erre nézve nincsenek biztos adataink az archeológiában. Minthogy a keresztény papok leghevesebben és legeredményesebben a könnyen megsemmisíthető bálványok ellen küzdöttek, természetes, hogy ezek eltűntek.

Nagyon valószínű, hogy voltak bálványképeink, melyeknek neve fejfa, kép, bálvány, bálványkép lehetett. A „kőbálvány” szó, mely keresztény szentek szobrait jelentette, későbbi eredetű, mivel őseink csakis fából készíthették bálványaikat, mert a kőfaragás művészete ismeretlen volt előttük.

A bálványoknak ősi magyar neve kép és fejfa lehetett, melyeket még a finnugor közösség idejéből őriztek meg. A bálványokról való adatok hiányossága okozta, hogy régibb írónk azt hirdették, hogy a magyarok sohasem voltak bálványimádók. Ez a vélemény költői kifejezést is nyert Árpád éneklőjénél, Pázmándi Horvát Endre éneкли:

*»Bálvány isteneket nem imádtanak üstökös ősink
Bár az igaz hitnek rájuk nem tüne világa...
Istenség jele házaknál ismeretlen: áldást
Mondottak, mi üdön a nap csillámlata följött
A föntségben ülő úrnak, fordulva keletre...»*

sámánok és áldozópapok. A sámánizmus, bár különböző népeknél más-más nevet visel, jelenségeiben oly általános vonásokat tüntet föl, hogy bátran tekinthetjük a vallási élet oly megnyilatkozásának, mely egykor minden népnél megvolt.

Mi hát a sámán feladata? Miután közönséges halandó nem közeledhetik az istenekhez és szellemekhez, csupán a bálványokhoz. Egyedül a sámán léphet velük közösségbe, különösen az idő alatt, míg révületben fekszik.

A sámánság többnyire öröklődik, de nem úgy mint valami rendi kiváltság, hanem a családban öröklődő hajlandóság szerint. A legidősebb sámán tölti be az áldozat bemutató szerepét, más dolga nincs is.

Vallási személyeket jelentő szavaink meglehetősen bőven vannak; ilyenek: javas, táltos, orvos, varázsló, kurúzsló, búbajos stb. Ezek közül ősi magyar szavaknak bizonyultak: javas, táltos, melyeknek a finnugor nyelvekben is vannak megfelelőek. Így tudjuk, hogy a táltos szót a finn tietäjä (tudós, bölcs) szóval szokták egybevetni. Vikár Béla bebizonyította, hogy a javas szó azonos a finn jumala: isten szóval. A jumala és magyar javas eredetileg hatalmást, erőt, boldogot jelentett. A táltos és javas szó mai és régi használata azt a véleményt teheti jogosulttá, hogy a táltos szó magasabbrendű sámánt jelentett.

Áldozati szertartások. Minden nép ősvallási hagyományaiban aránylag az áldozatoknál találunk legtöbb idegen elemet. Innen van, hogy a legrikítóbb tarkaságot sok és ésszerűtlennek látszó ténykedést, babonát épp itt találunk. Azok a szertartások, melyek eredetileg vallási elvek folyamányai voltak, az elvek elhomályosodásával babonás hókusz-pókuszokká süllyednek, melyeknek tulajdonképeni jelentőségével ugyan nincs tisztában az áldozó, elmulasztani mégsem meri

félve, hogy ezzel valami bajt hoz magára. A régi pogány szertartások ennek a félelemnek köszönik szívós életüket. Így a mi vidékünkön szokás a fánknak első kész darabját a tűzbe vetni. Ez valószínűleg a család halottjainak hozott áldozat volt valaha; ma nem tudja senki sem a szokásnak magyarázatát adni.

Az áldozati ajándékok általában véve kétfélék: véresek és vérnélküliek. Áldozatokat bizonyos állandó és alkalmi ünnepeken vagy szorultságok idején szokás bemutatni.

Ami a pogánykori áldozatokat illeti, erre nézve rendelkezünk történelmi adatokkal. A krónikások, — különösen Anonymus, — gyakran emlegetik, hogy a honfoglaló magyarok áldozatokat mutattak be isteneiknek. A Névtelen Tarcal hegyén bemutatott áldozatról írja: „in eodem loco more paganismo occiso equo pinguissimo magnum aldumas fecerunt” ezekből az is kitűnik, hogy őseink lovat áldoztak. A Vata-féle lázadás leírásában olvassuk: „Akkor tehát azon Vata átkozott és kárhozatos biztatására az egész nép a rossz szellemeknek áldozá magát és *kezdének lóhúst enni s általában a leggonoszabb vétkeket mívelni*”. Ezekből a szavakból világosan látszik, hogy a pogányságra való visszatérés egyik legfeltűnőbb jelének tartották a lóhus evést.

Az ősmagyarok pogány kultuszának ismertetése ezzel be is fejeződött volna. Csak annyi megjegyezni valóm lenne a kultusszal kapcsolatosan, hogy az állítólagos finnugor-magyar rokonságra éppen ez a pogány kultusz tette figyelmessé a tudósokat.

Donáth György

**Ne feledje
megújítani előfizetését!**

Őrizzük meg iskoláinkat

A kisebbségi élet egyik legfontosabb problémája a magyar iskolák hiányossága. Nevezetesen középiskoláról van szó, de éppen annyira lehet érezni a magyar elemik és magyar tanítók kellő számának hiányát is. Tény az, hogy a kisebbségi magyarság kulturális színvonalának megtartása céljából több magyar tannyelvű középiskolára lenne szükség és mégis azt látjuk, hogy a még meglévő magyar középiskolák is lassan elsorvadnak, mert — nincs elég tanulójuk.

A Vajdaságban az impériumváltozás után, az államnyelvű gimnáziumok mellett, három párhuzamos magyarnyelvű gimnázium maradt: Szuboticán, Szentán és Becskereken. A két első az elmúlt évtizedben a körülményekhez képest, szépen működött és aránylag kedvező eredményt ért el. Úgy a szuboticei, mint a szentai magyar gimnáziumot nagy számban látogatták a magyar tanulók, úgy hogy minden osztályban állandóan túlhaladták a szabályzat szerinti minimális létszámot.

Ezzel szemben a becskerekai magyar tagozat rohamos sorvadásnak indult. Évről-évre mind szembetűnőbbé vált a visszafejlődés. Az iskolába állandóan kevesebb és kevesebb tanuló iratkozott be, úgy hogy egymásután kellett bezárni az osztályokat. A sorvadás alulról indult, először az első, azután a második osztályt kellett bezárni — illetve ősszel még sem nyitni. A sorvadás akadálytalanul haladt tovább felfelé, egymásután szedte áldozatul a magyar osztályokat, míg végre a becskerekai magyar gimnáziumot teljesen be kellett zárni. Az ősi becskerekai gimnázium katedráin elnémult a magyar szó...

A másik magyar tagozatú gimnáziumot, a szentait 1929-ben, a nagy középiskola-redukció alkalmával algimnáziummá degradálták. Ebben az években a szentai gimnázium magyar tagozatának létszáma szintén csökkenő irányzatot mutatott, de az iskola ennek ellenére életerősnek bizonyult. Szentá lakossága mindenkor kitűnt iskola és műveltség szeretetével. Ahogy Szentá polgárai a múlt évszázadban vagyonosodtak és fejlesztették városukat, ugyanúgy sohasem veszítették szem elől azt, hogy megfelelő kulturális intézményeket létesítsenek. Szentá városa a múlt évszázad második felében — erről történelemkönyvek is tanúskodnak, az akkori

Bács-Bodrog vármegye valamennyi városa között előljárt az iskolák építésében. Az elemi iskolák egész sorát építtette gyors iramban és nem nyugodott addig, amíg az alsóbbfokú középiskolákon kívül teljes főgimnáziumot is nem kapott. Főgimnáziumát szeretettel gondozta és az csakhamar gyülekező helye lett a környék tanulni vágyó ifjúságának. Az impériumváltozás után a gimnáziumot állam- és magyar nyelvű tagozatokra osztották és a magyar tagozat megcsappant létszámmal ugyan, de biztosan és szép eredménnyel működött.

A szentai magyar tagozatnak megvolt a maga külön területe, ahonnan a diákjai toborzódtak. Ez a terület a Tiszavidék nagyrészt magyarlakta része — Becse, Ada, Mol, Bácsföldvár, Petrovosszelo, Szentá, Kanizsa, Martonos, Horgos — volt, de ezenkívül a Bácska távolabbi részéről, mint például Bezdánból, Pacsirról, Moravicáról — és a Bánátból is sok magyar fiú ment Szentára tanulni.

Amikor a szentai gimnáziumot algimnáziummá degradálták, a szentai magyar tagozat felső négy osztályának tanulói kénytelenek voltak átmenni Szuboticára, ahol sok baj volt az elhelyezésükkel. Ezzel a szentai magyar tagozat már előzőleg megindult lassú visszafejlődése nagy lökést kapott. Sok szentai és környéki magyar szülő nem íratta be gyermekét az algimnázium magyar tagozatára, mert nem volt lehetősége arra, hogy fiát végig a nyolc gimnáziumon át otthon taníttassa, vagy bizonytalanannak látta azt, hogy gyermekét idegenbe küldje magyar gimnáziumba.

Szenta város lakóssága 1929 óta vallási és nemzetiségi különbség nélkül nagy erőfeszítéseket tett, hogy visszakapja főgimnáziumát, azonban ez eddig még nem sikerült. A jelek szerint kilátás van arra, hogy Szenta újból megkapja a teljes gimnáziumot, de hogy ez vonatkozik-e majd a magyar tagozatra is, az még bizonytalanabb, mint magának a főgimnáziumnak a kérdése.

Szenta most is híven őrzi kulturális tradícióit, különösen az ifjúság nevelése tekintetében. Ez a tradíció mutatkozott meg legutóbb a fiatal művészek kiállításán is, amikor a város társadalma őszinte szeretettel határozta el, hogy támogatja a fiatal magyar művészek indulását, segíyezi őket tanulmányaik folytatásánál.

A három gimnázium közül mindig a szubotikai magyar tagozat volt a legnépesebb. Az utóbbi években azonban ez a gimnázium is erősen visszahanyatlott a tanulók létszáma tekintetében. Míg a mult évtized utolsó éveiben minden osztály létszáma 30—50 között mozgott, addig az idej iskolai évre minden osztályra csak 20—25 vagy még ennél is kevesebb tanuló iratkozott be. A csökkenés olyan szembetűnő, hogy ez már a legnagyobb mértékben aggasztó. Ha a sorvadás ilyen arányban halad tovább, akkor néhány éven belül megszűnik a szubotikai magyar tagozat is.

Mi az oka a sorvadásnak?

Az egyik az, hogy a néhány évvel ezelőtt bevezetett tandíjat a mai súlyos viszonyok között nem igen tudják fizetni a szülők. Ez is elvette a tanulók jelentős százalékát. A másik ok az,

hogy miniszteri rendelettel szabályozták a vidékről vonaton való iskolabajarást. Csak azok járhatnak be mindennap vonaton az iskolába, akiknek lakóhelye vonaton legfeljebb egy órányira van az iskolától. Ez is visszatartott néhány szegény magyar fiút az iskolalátogatástól.

A legsúlyosabb ok azonban — nézzünk egyenesen szembe a valósággal — az, hogy maguk a magyar szülők sok esetben nem szívesen iratják gyermeküket magyar iskolába, mert jobbnak tartják, ha gyermekük államnyelvű iskolákat látogat. Sokan úgy gondolkodnak, hogy a gyermek jövője tekintetében sokkal jobb, ha mindjárt államnyelvű iskolában kezdi tanulmányait, mivel így jobban elsajátíthatja az államnyelvet, mintha magyar tannyelvű iskolába jár. Arra nem gondolnak, hogy az államnyelven még alig beszélő gyermeknek milyen hatalmas nehézséget okoz minden tantárgynak a számára félig még ismeretlen nyelven való megtanulása. Sokszor a nyelvtudás elégtelensége az oka annak, hogy a gyermek több tantárgyból is elbukik, olyan tantárgyakból, amiket talán egyébként kedvel és ért. Viszont a magyar tagozatokon is jól lehet tanulni az államnyelvet, mert a szerb-horvát nyelvoktatáson kívül több tantárgyat is (történelem, földrajz stb.) államnyelven adnak elő, tehát van elég alkalom a gyakorlatra.

Ami pedig a legfontosabb, a magyar iskolában a magyar nyelven is oktatásban részesül a tanuló és magyar irodalomtörténetet tanul.

Az ifjabb magyar generációban már igen nagy számmal találhatók olyanok, akik nem ismerik a magyar helyesírást és a magyar irodalomról is csak halvány sejtésük van. Szinte megdöbbentő, amikor egyébként jól beszélő magyar fiatalok írásait nézzük: hemzsegnék benne a helyesírási hibák és a magyartalanságok. De ez még — horribile dictu! — a jobbik eset, mert vannak sokan olyanok is az ifjabb nemzedékben, akik már rengeteg fogalom magyar jelentését nem is ismerik, csak az idegent. Ezek a jelenségek mutatják meg igazán, hogy milyen nagy szükség van a magyar iskoláztatásra.

A kisebbségi magyarságnak legalább meg kell óvnia a sorvadástól azokat az iskolákat, amelyeket még fentartanak számára.

Tóth Bagi István

A »Híd« a fiatalok lapja!

Magunkig ért a sor

Írta: Bakos Dávid

Tradíciótlanak, kisebbségűek vagyunk és szétszórtabbak a szlovenszkói vagy transzilván magyarságnál. Végeredményben a modern ipari polgári világ, mely az európai horizontú gondolkodást kicsíráztatta volna, háború előtt ki sem épült a Vajdaságban. Mai létünkben is csak kis mértékben meghatározó létfeltétel a Vajdaságban az iparizmus és már ezt is a válság ölelgeti. Ilyen gazdasági viszonyok közepette igen szűkös a felvázolható ifjúsági kultúrterület, de még sem reménytelen.

Lokális jellegű önképzésre szoruló középiskolás, esetleg egyetemi diákok csoportosulásain kívül más téren nem igen juthatott szóhoz az ifjúság: mint önálló vagy az idősebb generáció támogatott sajtójában, ritkábban valamely kisközönségű kultúrest vagy műkedvelői színjátszás keretében.

Mint az ifjúság szellempályájának egyes fontosabb jelzőlámpáit különböző időszaki lapokat kell felemlítenünk. Az utódállamok kialakulása után hamarosan Juhász Ferenc „*Renaissance*” című konzervatív lapja (1919) szólaltatta meg az ifjúságot. Hesslein József „*Fáklyája*” (1921) már tekintélyes teret is engedett az ifjúságnak. Sőt annak haladóbb rétegét is megszólaltatta. Tamás István „*Ifjúsága*” (1922) a háború utáni modernség minden nyűgét, de eredetiségét és erőfejlesztését is magán viselte. Czuka Zoltán aktivista lapja az „*Út*” (1923) is az ifjú pacifista és realista modern irodalmárok élcsapatát fogta egybe az utódállamokbeli magyarságból és az emigrációból. Csincsák Elemér „*Mladost — Ifjúsága*” (1925) szolgálta először szélesebb perspektívákkal a szerb—magyar kulturérinkezés gondolatát az ifjúság köreiből, de teljesen a középiskolások olvasótáborára támaszkodva.

Az eddigi időszaki lapokra jellemző, hogy azok idősebbek vezetése vagy ellenőrzése alatt fejlődtek és buktak. Az ezutáni években az ifjúsági irodalom eme protekcionálizmusának ellanyhulása állott be, inkább az idősebb generáció számára készült lapok burjánzottak fel.

1929-ben az „*Iksz*” jelent meg Herceg János szerkesztésében, mely lap rövid életében is a felfelé ívelő gondolat fejlődésszakaszát nyitotta. 1932-ben már egymás után három lap is jelentkezett, az ifjúság elhatározottságát és érettségét bizonyítva. Sorrendben első az „*Örtűz*” melyről még bővebben lesz szó, második a „*Vajda-*

ság" H. Halász Dezső és Kis József szerkesztésében, (mely lap később belső öszetételében tágulva általános világnézeti lappá nőtte ki magát), harmadik a „Zivatar” az ifjú Komáromi József szerkesztésében, valamilyen tanárkodó mult és szürkeség bélyegét viselve magán. Az „Örtűz” Kis Józseffel az élén különböző formai átalakulások és szellemi létszakaszok megfutása után az ifjúság megerősödött olvasótáborára támaszkodva átalakult a „Hid”-dá. E lap feladata, hogy az eddigi szellemfejlődési szakaszok mély szintézisét teremtsen meg.

Ami a napilapokban vagy egyebütt megjelent ifjúsági írásokat illeti, azok mindig az illető lapérdekek kiszolgálását eredményezték, nem az ifjúság önállósulását, öntudatosodását alapozták.

A vajdasági magyar ifjúságnak sem kell szégyenkeznie a legutóbbi 17—18 év miatt, melyet az anyanemzedéktől külön töltött. Kúltrális feltörekvése s tudományos és irodalmi talpraállása érdekében állandóan küzdött.

A dolgok gazdasági és ebből folyó politikai oldala előbb a föllendülésben s később a válságban, ha el is buktatta az előbb föl sorolt törekvéseket, de egy girbe-görbe vonal zökkenőivel jelezhető mindig feljebb irányuló erők megvilágítását találjuk; a jószándékot mindinkább megtoldva az önálló akarás szívósságával.

Magunkig ért a sor . . .

Előttünk a mult és felöltik a jelenből jövőbetörő terveink megalapozása.

A jelen legkimagaslóbb gondolkodóinak, például Wellsnek világszemlélete magasságáig kell eljutnunk, a szabad, tiszta, realista gondolkodásban, a tárgyilagosság soha meg nem tévesztő alaposságában. (Pl. A világtörténet alapvonalai, Az élet csodái, Wiliám Clissold világa, Amikor az üstökös eljön, Az istenek eledele stb. tudományos és szépirodalmi munkáiban).

Ezt a gondolati fejlettséget elérve, ifjú értelmiségi rétegünknek, nemzetünknek és Európánknak tényleges hatóerőivé válva kiutat is kereshetünk az apáink generációja számára végleg káotikus világértelmetlenségből. Ez a kiút egyúttal saját magunk üstökön ragadása, életbeállításunk realizálása és értelmiségi hivatásunk betöltése is (mert csak ez lehet méltó feladatunk): útmutatás a nemintellektuel ifjú rétegek számára. Fontos, hogy ezek kapcsán jól megjegyezzük: soha ilyen apáikétól eltérő eszközökkel megoldható jövőt nem reszketett meg még egy történelmi ifjú generáció (mert ilyen gazdasági és kúltrális hatótényezők és egyúttal azok szörnyen káotikus állapota előző emberöltőkben vagy korokban ismeretlenek); soha még ennyire fontos nem volt az ifjúság felülkerekedése és méltó erőkifejtéshez juttatása, mint épen a közvetlen jelenben. Mert szubjektive az ifjúságról önmagáról van szó, objektive az egész társadalom léte vagy nem léte függ tőle. Az ifjúság méltó elhelyezését szerény véleményünk szerint, nem a Rhöm-ifjak kaszárnyás ragyogása, vagy a Dollfuss-féle minden oldalra véres diktatúrás

ifjúságpusztítása módján értjük, hanem olyan formán, hogy társadalometikai célkitűzéseink túlnőjjenek a világnézettelen demagógiák sötéttségén. Ne a tudományt üldöző uralmak alaptalan szolamán, de a tudás legnagyobb fokú felhasználásán, alapuljon az ifjúság méltó szerephezjuttatása. Az értelmiségi ifjú generációnak meg kell találnia az egységbenövést más társadalmi rétegek ifjú tömegeivel, de nem sötét ingekkel, gyilokkal és demagogiával, hanem a tudományos felkészültség elementáris és küldetést betöltő fölényével.

Hozzászólás a nőkérdéshez

Élünk egy világban, mely Schopenhauer szerint a legrosszabb minden más lehető világ közül és minduntalan ráeszmélünk, hogy ez is, az is lehetne szebben, jobban, igazságosabban. Akarásaink összegeződnek, az akadályokból kivonódnak és mégis változik valami. Ez a változás, mozgás az élet: ember élet, emberiség élete. Arra törekszünk, hogy ez az élet eszméinkkel minél jobban összhangzásban legyen, minél szebb, jobb, és igazabb legyen.

Igy vetődött föl még az emberiség gyermekkorában a nő-probléma, mely még ma is vajúdik, végleges megoldásra vár.

Az nyilvánvaló, hogy a nő helyzetének súlyossága fordított arányban van a műveltséggel és erkölccsel. Minél műveltebb és erkölcsösebb egy nép, annál, kevésbé súlyos a nők helyzete.

Az ősnépeknél és a mai népek között azoknál, amelyek a művelődés legalacsonyabb fokán állnak, mint pl. a szamojédoknál a nő helyzete, rabszolgai s néhol állatiasan alacsony. A legterhebb munka végzésére kényszerítik s a férfi tulajdonát képezi, ki akár meg is ölheti. Míg a zsidóknál is ahol az anyák már bizonyos tiszteletet élveztek, a nők csak nagyritkán, főünnepek alkalmával jelenhettek meg férfiak társaságban.

A régi rómaiaknál és görögöknél a műveltség fejlődésével a nő szabadsága kissé megnövekszik és lassanként mind nagyobb szerepet kapnak a társadalomban.

Törökországban, ahol régen szabadság és művelődés tekintetében szűk korlátok közé voltak szorítva, a nők helyzetét napjainkban reformálják.

Társadalmilag és jogilag az ókorban a gall és germán népek nőinek volt a legjobb helyzete. Ők voltak a ház urai, bár az aszszony a férj gyámsága alatt állott.

A társadalmi egyenjogúsítást leginkább a kerszténység mozdította elő. Innen eredt a középkori lovagok túlzott nőtisztelete.

Az egyenjogúság azonban itt sem valósult meg.

Eközben a haladás irama mindinkább meggyorsult. Eszmék kristályosodtak ki az évszázadok forrongásaiban. Mindenre gondot fordítottak, csak a nőről feledkeztek meg. Végre kb. 150 éve, a szabadság és új eszmék hazájában, Amerikában foglaltak a nők először állást jogaik kivívására. Első céljuk a szavazati jog megszerzése volt, amelyet a szövetség alkotmányával akartak elismertetni, de eredménytelenül

Ötven év múlva, amikor a rabszolga-felszabadítás megvalósult új lendületet vett a mozgalom is, fölvetve a nő „felszabadításának” nő-emancipációnak eszméjét.

Azóta az agitáló körutak szakadatlanul folynak a világ összes országaiban.

Itt 30 évvel ezelőtt alakult meg először a „Nőegyesület országos szövetsége”. A 20 év előtti kongresszuson pl. 24 nemzet képviselője vett részt.

Ennek az egységes és kitartó munkásságnak kézzelfogható eredményei főként Amerikában érezhetők, hol már kilenc államban élveznek a nők (aktív és passzív) választójogot. Európában a norvégok és a rokon finnek, továbbá oroszok, angolok és franciák ismerték el a nők szavazati jogát.

A női mozgalom ezen figyelemre méltó sikerei, lendületet adnak a további munkához. A szavazati jog elérése csak alapföltétel.

Nem kell azt gondolni, hogy a nőkérdés a nők találmánya. A nők e tekintetben csak szenvedő elem voltak és évezredeknek kellett elmúlni, hogy ráeszméljenek saját elnyomottságukra. Az általános jólét idején e kérdés is a gazdasági és szociális problémákkal egyetemben elhalkult. Természetes következménye ennek, hogy ma a gazdasági és társadalmi válság csúcspontján a nőkérdés ismét előtérbe került. Még pedig két probléma alakjában.

Az első: a krízis folytán állandósított dolgozó nő.

A másik: az elsőnek megfordítása. A dolgozó nő, mint a krízis egyik állandósítója.

Tanulmányozzuk át először is az első szempontot, vagyis, hogy a dolgozó nőt a gazdasági válság állandósította, abban a helyzetében, amelybe a világháború munkaerő hiánya vetette.

Nagyon természetes, hogy a nőnek nem hivatása a férfimunka, de jogosult, mert élni csak kell. Az anyaság szent hivatását a kényszerítő körülmények folytán elhagyott s az ideg- és szervezetrencsoló munkát végző nőt nem bírálhat, hanem elismerés illeti. Aminthogy megbecsülünk egy érettségizett, de fizikai munkát végző ifjút is, ha nincs alkalmá a továbbtanulásra. Igaz, hogy a munkanélküliség enyhülne, ha minden dolgozó nő lemondana állásáról, de ez nyolcvan százaléknak azt jelentené, hogy lemondana az életéről. És miért éppen a nő? Miért nem inkább minden harmadik vagyonszerzést hajhászó, bár munkára nem kényszerült ember. Tekintet nélkül a nemre.

Eljutottunk tehát az egyenjogúság emberi szempontból megdönthetetlen axiomájáig: *A nőnek is joga van az élethez.* Ha nincs senkije, aki az életszükségletekkel ellássa, egyszóval eltartsa, teljesen jogosult, ha említett magasabb hivatása ellenére is, munkájával teremt magának megélhetést.

Fönn áll ez a helyzet férjetlen nőnél az apa munkanélkülisége esetén.

Ez a kényszerhelyzet elvitathatatlanul világos.

Vegyük most azt az esetet, hogy az apa munkanélküliségének eshetősége kétséges, valamint a férjhezmenés is. A nőnek föltétlen meg van a joga a munkára való felkészülésre, hogy szükség esetén készen álljon az önfentartásra. Ennek az elvnek a helyességét bizonyítja a sok méregdrága, tehát egyenesen a jómódúaknak szánt leánynevelő intézet is, ahol az általános műveltség megszerzése mellett a házi teendők és egy ipari pálya is (mint pl. a kalapkészítés, varrás stb.) kötelező tantárgy.

A nő alkalmazhatóságát a világháború is bebizonyította. Míg otthon a városokban nők váltották föl minden téren a férfierőket, a harctéren mint ápolók, sőt kivételes esetekben mint katonák is megállták helyüket. Így került be a nő a munka áramlatába és a szükség máig benn is tartotta. Ma a nő valóban nem hagyható ki a földműveléstől kezdve, ruházati, textil és élelmiszer iparon át a kereskedelmen keresztül a magasabb kiképzéssel járó értelmiségi pályáról sem.

A kapitalizmus által kifejlesztett gyáripár, főként az alsóbb néposztályok nőinek nyújt szűk korlátokkal határolt megélhetési lehetőséget. A nőmozgalom vezetői itt a férfivel egyenértékű munka esetén is fennálló egyenlőtlen díjazás ellen foglalnak állást. Ez az igazságtalanság a gyárakon kívül, majdnem minden munkánál megnyilvánul.

Az értelmiségi pályák között vannak tisztán női hivatások. Egy tanítónőnek vagy gyermek-orvosnőnek női tulajdonságai csak előnyére válnak: Szeretetteljes bánásmódjával második anyja a reabizott gyermeknek és közelebb férközve lelkéhez eredményesebb munkát végez.

Hogy a nők ma már az általános emberi kultúra építésében is eredményesen vesznek részt, azt a középiskolai és egyetemi tanárnőkön kívül neves írók is bizonyítják.

Senki sem tagadhatja, hogy mindez a kivételes osztályok kényelemben élő nőihez képest föltétlen haladást, erkölcsi előmenetelt jelent.

Kétségtelen tehát, hogy a válság következtében dolgozó, vagy szellemi kvalitásaival előtörő nőt gáncs nem érheti.

Most pedig vitassuk meg a nőkérdés előtérbe jöttének másik szempontját, miszerint a dolgozó nő a munkanélküliség okozója. Ezt folytathatjuk s mint látni fogjuk, az ismert végnélküli kört kapjuk belőle, hogy: mivel munkanélküliség van, nincs nősülés. És a nősülés hiányának a dolgozó nő az okozója. A dolgozó nő okozza

a munkanélküliséget és így tovább. Ezt a kört ki kell tehát bogoznunk.

A gazdasági válsághoz hasonlóan, itt is a megoldáshoz járuló kezdeményezés hiányzik. És amint látni fogjuk, a megoldás orozlánrésze, úgyszólván egyedüli lehetősége a férfiaknál van. Mert válaszoljunk csak őszintén: Valóban azért nem „divat” ma a nősülés, mert munkanélküliség van? A férfiak tudják, érzik, hogy nem. A nősülés egyszerűen azért vált fehér hollóvá, mert az erkölcs mai színvonala mellett a férfiaknak kényelmesebbek és kellemesebbek a törvénytelen, tehát jogokkal felruházott, de kötelezettségnélküli u. n. futó kalandok. Eközben a lányok keresik a férhezmenés módját. Ez a keresés tudvalevőleg áll: a legújabb divatszertinti megkülönböztető öltözködésből, remegve várt bálázásokból, esetleg fényes zsúrokból, tehát a futó idő látszólagos lassításából. Mire azután az üde ifjúság letűnt, következik a beharangozás a lány mögött levő bizonyos százláncokkal, milliókkal, vagy amerikai nagybáccsikkal kapcsolatban.

De térjünk vissza arra a nőtipusra, amely nem annyira a férfire, mint inkább saját erejére támaszkodik. A valóban dolgozó s erre rászoruló nőt nem érheti kritika. Van azonban eset arra is, hogy a nőnek nem létszüksége a munka, nem is dolgozik komolyan, míg a dolgozni akarók hiába kopogtatnak.

Másik eset: A férfi keresete teljesen elegendő a családfenntartáshoz és mégis engedi, hogy felesége munkát vállaljon. S az utóbbi kereset célja csak a pompa és fényűzés.

Amint láttuk, ezekben az esetekben a férfinél van a helyes megoldás lehetősége.

Mindebből kitűnik, hogy a nők nagy része nem akadályozza a munkanélküliség s boldog családi élet általános fontosságú megoldását.

A férfi és nő magasabb emberi célokért való kollektív együttműködése itt van a küszöbön.

Minden kultúrembernek kötelessége fölemelni a nőt vagy legalább is nem akadályozni a fölemelkedését, így majd méltó segítőtársra lel benne.

Szót kell adni a nőknek, beleszólást a világpolitikába és akkor nem lesz munkanélküliség, nem lesz háború és megnyílik az út a szebb, jobb, igazabb, egyszóval emberibb élet felé!

Kovács Sz. Gitta

ESZMECSERE

A művész is élje az életet!

Gondolatok

Kovács Sz. Zoltán nagyszerű cikke olvasása közben

Nem szabad elszakadni az élettől. A művészetek, tudományok általában a való élet sodrában erősödnek. Az anyagi élet tényeinek hatása az emberre, az emberi értelemnek behatolása az anyagi dolgok halmazába s ezen folyamatok tapasztalati rendszerezése, ami gazdagítja az embert. Az embert, aki nem akar félreállni és merengően megsemmisülni, de öntudatosan alakítani akar a környezetet, ugyanakkor, mikor ezt a környezetet sem akarja megsemmisíteni, elhagyni, sőt lehetőségeit mind felhasználva: emberi cselekedetet, környezeti lehetőségeket eredménnyé egyesíteni.

*

Nagyon helyes gondolat felvetni az „ifjú képzőművészek egyesülete” megalakításának kérdését. Igenis, vannak nagy művészhajók, akik számára a művészi kiteljesülés körülményeit meg kellene teremteni. Szentán a négy „Híd”-kiállító, Mólon Szabady Pál a festő, Noviszádof Wellner Albert a grafikai munkás, a cikkíró Kovács Sztrikó Szuboticán, Almásy a munkásrajzoló szintén Szuboticán; a már elismert nagytehetségű, de valószínűleg felületes újságírókkal kissé túlprimadonnázott Hangya Bandi. És a többi város és község előttünk pillanatnyilag ismeretlen tehetségeire gondoljunk!

*

Kell ez az egyesület, ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni. Tanulni is kell és az életet is kell élni. Mert a „csak-művészkedés” magával hozza a modorosságot és felületességet. Nem is élhet meg itt és ma a válságban több tucat művész, művészi termékek béréből. Legyen a művész továbbra is szatócs, mérnök vagy napszámos és ünnepi áhítatos, ihletett óráiban alkosson. De hogy alkosson, ki kell képeznie magát. (Az arrogáns tudatlanság, az öregebb vidéki művészeknél dívatszamba megy). Tanuljon, de maradjon a művész a gyalupadnál, az irodában, a pultnál, a dobogón vagy a műtőasztalnál, esetleg az ekeszarva mellett. Ne féljen, nem fog

elvérezni, a „művészlélek“ benne, sőt így fog egésszé ünnepesedni az, ha tiszta óráiban vésőt fog vagy ecsetet, tollat ragad.

*

A termelő, forgalmas élet által nem hevített, nem ébresztett, nem érdekelt művész „csak művésszé“ szublimálódik és elvesz belőle mindaz az emberi érték, amelyre művészi feldolgozásban a nem kisebbségi közösségnek is szüksége lehet, de kétszeresen így van ez a kisebbségi sorsban. Hogyan is értené meg a küzdelmes életet nem élő „csak-széplélek“ a sűrke mindennapok súlya alatt görnyedő testvértömeget és hogyan lophatna azok életébe fényt és értelmet, ha ő maga is nem élné a letiportatásban is nagyszerű élet mindenféle jelenségeit. Tehát nem álombaborulás,(a lart-pour -lart korszaka világszerte lezárult). hanem tette-serkenés.

Dilletantizmus vádjától se félhet senki, hiszen a hivatottság átütő ereje dönti el a dolgot, A szorgalmas korrektor Petőfi, a sajtókuli Ady, a miniszter Goethe, a kalandosan sokféle alacsony-foglalkozású Jack London stb., mind „dilletánsai“ voltak a „művészkedésnek“ de hivatott fejedelmei a Gondolatnak.

S a csak jelentelő titánok? Akik csak úgy beleszületnek a művésznyeregbe, elevent és holtat ítélni és küzdelem nélkül ragyogni? ... Még a nyomukat is elfújja a szél.

*

Járjanak az ifjú művésztelhetségek továbbra is ki-ki, sport-szövetségbe, iskolába, szakszerveztbe, kultúrkörbe, szagoljanak virágot, kóstoljonak ízeket, érezzenek szerelmet, a normál-emberek egyszerűségében persze, ne a félőrültek tobzódásával; dolgozzanak kenyérkereseti munkáikon, ha tehetik s akkor mindezekén túl érezve az alkotnivágyás elfojthatatlan feszültségét, nagyot alkothatnak, sors-társaik számára is hasznosat.

(Ajánlanám, hogy minden művész-fiatal olvassa el figyelemmel Tolsztoj: Mi a művészet? című kritikai művét, amelynek, ha pozitív célktűzéseit nem is követhetjű, de negatív bírálatának majd minden sora élesen találó).

*

És nagyon kell tanulni. A mesterségbeli gyakorlat megszerzése nagy munka. Mert ugyebár, minden művészi kifejezőképesség fogásokon alapul. Bizonyos formák ismerete, normák beidegzése, elengedhetetlen feltételek. Ez a mesterségbeli tudás. Ám mindezekén felül a gondolati fejlettség igen tekintélyesen magas fokára is fel kell tornászni magát a művésznek, mert minden korok da Vinci-je, Ruben-se, Munkácsy-ja, a gondolkodnitudás és széles látókör meg-felelő tekintélyét képviselte.

*

A művész nem száguldozhat saját szeszélye, betöretlen csikó-kedve szerint, de megbízhatónak kell lenie, feladatot kell kitelye-

sítenie, mert feladatot állít elébe kora. A kort kell tudatosítania és ahogy Berde Máriaék és Szenteleky Kornél is vallották, ki kell állnia és kétszeresen is vállalni ezt a tudatosítást, ha történetesen kisebbségi művészléről van szó. Ezért a kor színvonalán állva gondolkodásban, de sorstársaikkal egybenöve kell ifjú művészeinknek alkotni és tudatosítani.

*

Legyünk végre tisztában avval, hogy minden munka az ifjakra hárul. Az előttünk lévő generáció, mely mint Remarque is mondja „elpusztult, ha a srappnelek meg is kimélték”, — ez a generáció kis számánál, mult és jelen közti vacillálásánál fogva nem viheti végbe ezt a tudatosítást s még kevésbé a háború előtti ötven-felé járók. Hiszen az utóbbiak egészen meg sem értenek bennünket. Egyre az ő háború előtti egyéni és néhány hónapos ifjúsági „kri-ziseiket” hasonlítgatják, szembe a mi, az egész társadalom sorsát eldöntő lét vagy nem-lét kérdéseinkkel. Az új generációra vár a nagy feladat, a szubjektíve töretlen, de nem-cselekvés esetén, minden objektív tényező által összetörésre ítélt generációra.

*

Mint a korvállaló kisebbségi kultúrmunka egyik fontos új pillére, mielőbb alakuljon meg az „ifjak képzőművészeti egyesülete”.

Almádi Antal

Találkozás

Este volt, téli hideg; lassan lustán hullott a hó. Délután kezdett csak havazni és estére már fehérre festette a városka házait és zezugos uccáit.

Este féltízkor már teljesen kihalt a kisvárosi főtér amely úgy fehérlett kopár tisztaságában mint egy idecsöppent hómező. A magas, oszlopon himbálódzó lámpa fénye egyesült a hó vakító fehérségével és valami különös szürkésfehér fénnel vonta be a teret.

A megvilágított köznél melyet a villany hasított a hómályból, két embernek kereszteződött az útja. Az egyiket meleg cipőbe, nadrágba bújtatott láb vitte és kövér bunda kapaszkodot a nyakába; a másik pedig fáradtan vonszolta maga után hidegtől átjárt, ágyonhajszolt testét. Az egyik egészen letről kapaszkodott fel a pénz és hatalom magaslatára, míg a másik épen arról a magaslatról csúszott alá mint egy átadva másíknak a helyét.

Mikor a bundás úriembert meglátta olyamire gondolt hogy nem történt tulajdoképen semmi különösebb változás mindössze helyet cseréltek, ők ketten. — Vajjon menyien vannak ilyenek? — töpregett magában s közben hallgatta a frissen hullott hó egyenletes ropogását talpa alatt. Hirtelen keserű lett a szája, valami görcsös vonás torzult ajkán és valami szórító nyomást érzett a szívében. Egy pillanat századrésze alatt átfutott agyán átélt életének minden fénye pompázó nyugodtsága és a hodoló kalapemelés, mellyel a mellette elhaladó gazdagot köszöntötte inkább a saját multjának szólt mint Gazdag úrnak. A zsebébe nyúlt, előrántotta zsebkendőjét, náthásan dédelgetőn megfújta, törölte orrát és szapora léptekkel elsietett.

Ő ott maradt, a lámpánál. Talán melegebbnek érezte ezt a helyet, talán irtozott nekivágni a fagyos homálynak, vagy talán nem volt hovamennie. Nekidőlt a villanyoszlopnak és elgondolkozva nézte a hópelyheket. — Milyen jól tud alkalmazkodni az ember — gondolta, miközben felemelte egyik lábát, hogy a cipőtalppótlékként szolgáló „Frank” skatulya tetejét helyére igazítsa. Eszébe jutott hogy milyen nehezen birta csak megszokni mostani társaságát amelyben a rakodó — munkások már előkelő helyet töltenek be, agyába révedt az is, hogy milyen jól érzi magát most közöttük.

Pillantása a földre esett és egy tárgyon akadtt meg, melyet a hó még nem fedett be telyesen. Lehajolt utána. Felemelte. Egy bőrtárca volt. Finom tapintású, puha bőrű tárca. Látszik hogy va-

lami érték őrizője. Csodálkozó melegség futott át a szíven. — Hát lehetséges? hát még történhetnek velem is szerencsés csodák? — vajjon ki veszithette el? Bizonyára az előbb az a jól öltözött úr. — Ki akarta nyitni a tárcát, de valami visszatartotta. Tőprengeni kezdett. — Vajjon mi lehet benne? talán ezresek!!? talán százasok!?! vagy talán csak tizesek? Jó lenne az is; szálást szerezhetnék és ehetnék is valamit. Talán még cipőtalpra is maradna egy-két garas.

Keze már egészen egybenőtt a tárcával. Már nem is fázott. Ábrándozott. Ruhát vett; felmelegedett; jólakott tárcával a kezébe.

Azután más jutott az eszébe. Aki a tárcát elvesztette, gazdag. Nem tudja biztosan, egy vállalatnak vagy egy banknak a vezére. Hálás lenne, ha visszaadná a tárcát; érdeklődne felőle, állást is szerezne neki, ami mindenesetre jobb lenne, mintha egy napra jóllakhatik. Forró érzés futott át testén. Jóknak és adakozóknak képzelte a kapitalistákat és jónak a máskor kegyetlen világot. Futni kezdett az úr után. Szaladt lihegve, verejtékezve, kezében görcsösen szorongatta a tárcát.

Messziről szemébe ötlött a tárcatulajdonos nyugodtjárású alakja... Mindjobban közeledett hozzá... Mindössze egy-két ház távolság volt még köztük... Végre elérte! Megállt előtte. Lihegő, akadozó hangon elmondta, hol és hogyan találta meg a tárcát.

A bundás úr barátságosan, sajnálkozó mosollyal hallgatta, majd átvette a tárcát és széjjelnyitotta.

Egy közeli ablakból világosság szűrődött ki; a réveteg fény a tárcára esett. S ő kidülledt szemmel nézte...

Szivatárca volt.

A gazdag kínálón feléje nyújtotta.

Tétovázó újjakkal húzott ki egy szivart.

Rágyújtott.

Röviden, majdnem hidegen elköszönt.

Két-három szippantás után eldobta a szivart.

A szeme homályos lett, — a szívét pedig egy eddig még soha nem érzett fájás szorította össze. Eszébe jutottak előbbi gondolatai, valami helycseréről, közte és Gazdag úr között. — Persze... — vigasztalta magát. — Hiszen tulajdonképen nem történt semmi, csak két ember helyet cserélt; és ez a két ember találkozott egy téli estén, amikor hideg szél szántott végig a keskeny kisvárosi uccákon s a hó lassan, némán hullott az alvó városra.

Sajó Károly

Bencz Boldizsár:

Honvág

Így,
Istenhez közel, imába bukott fejjel,
milyen jó volna, ha csak egyszer is
megbékélni
két nagy fekély-fészekkel:
a lelkemmel, a szívemmel.
Jó Istenem,
be is régen imádkoztam,
ugye nem haragszol,
hogy most is sírva hoztam,
oltár-asztalodra letenni ezt a pillanatot.
Ugye te is hallod?
alant a kikötőben búcsúzik egy hajó,
haza indul! . . .
hahó!
Édes nagy Isten
szabadíts meg a kintul!
Ó,
szabadíts meg a kintul.
miért élvezel ebben?
miért tetszik ez neked?,
miért mosolygód
ezt a gyűrött, nyomorék bolondot,
aki mindenhova vágyom
s amikor ott vagyok, ha otthon is,
onnan is
a menekülést várom,
s míg naponta
tűzes vassal vert rabként
börtönöm falait jajongva
döngetem, öklözöm, verem,
már minden hajó messze kinn jár
déli verőfényben lilás-zöld tengeren.

(Algir; Notre Dame d' Afrique 1934)

FIGYELŐ

Móricz Zsigmond három arca

Móricz Zsigmond nevével gyermekkoromban találkoztam először. A „Zászlónk” közölte friss kisdíák történeteit. Már akkor megéreztem, hogy valami mást, igazabbat, mélyebbet kapok a megszokottnál s a magam számára felfedeztem Móricz Zsigmondot. Később megtanultam becsülni benne azt az író, aki beledobta a magyar irodalomba a falut, a maga zsiros, pálinkaszagú, primitív, de mégis nagyvonalú mivoltában. Az előtte járók és részben az utána következők is, nem tudtak — talán nem is akartak — szabadulni a népszínműtől, azoktól a lobogó golyocsban, cifra szűrben parádézó alakiktól, akikben lengő árvalányhaj bokrétájukról, kacskaringós beszédjükéről és végül kiadós, de mindég „szobatiszta” káromkodásukról rögtön ráismerünk a magyar parasztra. Mire aztán jólesőt szoktunk sóhajteni, hogy:

— Jaj de csuda rendes fajta vagyunk!

Találkozni az ilyen „römök pariszti”-okkal persze csak a színpadon lehet.

Móricz Zsigmond irodalmi multja „hét krajcár” volt, melyek közül hatot tudóvészes anyjával kapirgált össze innen-onnan: a ládafiából, a sublód fenekéről vagy a munkás apja nadrágja zsebéből; a hetediket úgy kapta ajándékba — egy koldústól. Ez a hét krajcár lett azután az a becses tőke, mellyel bevonult a magyar írás beérkezettjei közé. Gyerekkora óta magába

szívta az inség penészszagát, mely távol tartott tőle minden idegen befolyást. Olyannak mutatta a parasztot, amilyenek maga is látta és ismerte, minden sallang és cifraság nélkül. Az ő érdeme, hogy a magyar köztudatba bevonult a föld népe minden jó-rossz tulajdonságával együtt.

Munkásságának ebben a szakában harcos egyéniség volt: majdnem forradalmár. Éles szemével felfedezi a vizszásságokat s azokat a nagy művész virtuózításával s a nagy ember lelki ismeretességével vágja a társadalom szeme közé.

A forradalom letörése után uralomra jutott kurzus elejtette Móricz Zsigmondot. Elvesztette tagságait az irodalmi társaságokban, bojkottálták műveit. Lehet, hogy ez az üldöztetés változtatta meg irodalmi törekvéseinek irányát vagy talán a kommün túlkapásai ingatták meg benne a baloldali világszemléletbe vetett hitét, de tény, hogy ebben az időben új periódusa kezdődik irodalmi pályafutásának. Egy ideig a mult foglalkoztatja — olyan történelmi regényeket alkot, mint a magyar irodalomban előtte senki — azután visszatér a faluhoz. De most már nem a paraszt érdekli: A Földnélküli Jánosok és a lebbencs-levesen tengődő részesek már csak statiszta szerepet kapnak s helyettük a falu vagy kisváros „értelmisége” a lecsúszott dzsentri és

a kapaszkodó középosztály kerül előtérbe s evvel elérkeztünk Móricz Zsigmond második arcához. Nem rosszabb megfigyelő most sem. Biztos kézzel boncolgatja a középirtokosság minden nyavalyáját: „Kivilágos virradatig“ áll az „úri muri“; nagy elgondolások, okos tervek, már-már elért eredmények sora belefulladásnak egy-egy veder borba, mert elúszhat birtok, vagyon, de az ősi „csak azért is“ követeli a jussát. Találkozunk emberbabákkal, akikben a generációkon át tartó eszem-izsom megölt minden akarást, megismerkedünk egy rég elmúlt időkből idementődött különös emberfajta utolsó reprezentánsainak egész lelkivilágával. Másutt egy részeges tanító felesége mutatja be a mindenkitől elfelejtett kispolgárság viszonyait és erkölcsseit, de azt a szívszaggató, könnyes-véres kacagást, mellyel valamikor a tüdővésztes mosonó keresgélte össze a krajcárkáit, hiába keressük: Az író megnőtt, de az ember mintha egy picikét megkurtult volna.

Előttem fekszik Móricz Zsigmond legújabb könyve: Az asszony beleszól. Regény. Athenaeum kiadás 1934.

Ez már pesti történet.

„Vigh Imre egy pesti revolverlap riportere. Egészen fiatalon megnősült s most egy régi bérház szobakonyhás lakásában tengődik kicsi fizetésen. Felesége — ennivaló vidéki menyecske, akit a nagyváros még nem tudott teljesen átformálni, — elhatározza, hogy „beleszól“: nem tűri, hogy férjét kihasználják, követeljen magasabb fizetést, hiszen megdolgozik érte. Az ura közben véletlenül rájön egy valutasi-bolási akcióra, melynek egy képviselő az irányítója s az egész ügyet a nevek említése nélkül szellőzteti lapjában. Kiderül, hogy éppen a kompromitált politikus pénzeli a lapot s a túlbuzgó fiatalember természetesen „röpül“. Az újságíró azonban nem veszi el a fejét,

hanem felkeresi a kötvény-lovag politikai ellenlábását, aki majd háromszoros fizetéssel alkalmazza saját lapjánál. Most már lehet nagyobb lakásba költözni s lehet gyereke is gondolni, ami a kardos menyecske leghőbb vágya“.

Ennyi a regény. Közben azonban megismerkednek egy ősi bérház minden lakójával, akik valamennyien jellegzetes figurái a mai Pestnek. A faluról felszármazott mosonó, aki részeges ura helyett dolgozik a családjáért, a cifra nyomorúságban tengődő „méltóságos“ és családjá kifőzdéből hozatják ugyan az ebédet, de nagy szervizen találatnak, a katonatiszt elhagyott felesége és leányai, akik színésznőnek készülnek, mert ott „szabad szeretőnek lenni“ és „a színpadról a legjobban lehet egy palit megszédíteni“, a tönk szélén álló gyáros, mindannyian élesen megrajzolt, élő, lélegző emberek, akik magukon hordják koruk és városuk bélyegét. A mese cselekmény-szegény ugyan egy kissé, de azért pompás. A regény kereteibe nagyszerűen beilleszkedő epizódokkal kárpótól az író, úgy hogy mire elértünk az utolsó lapig, tudjuk, hogy egy kitűnő író mesterien megírt regényét tartjuk a kezünkben. Mégis csalódást érzünk! Hiába keressük ugyanis azt, amit leginkább szeretnénk találni: A magyar televény fanyar, átható szagát. Ha más írta volna, el lennénk ragadtatva stílusa tömör szépségétől, megfigyelései tarka gazdagságától; de Móricz Zsigmondtól mást is várunk. Hozzászoktunk, hogy úgy tekintünk fel rá, mint valami különös csodára, melyet az ősi magyar róna vetett ki magából, hogy körömszakadtáig tartó csatát vívjon a föld fiainak igazságáért. Benne Petőfi pusztai tölgyét láttuk, melynek gyökerei a föld titokzatos gyomrába fúródnak, a koronája pedig kékes magasságokban terpeszkedik fölének s nem fog rajta se szélvész, se vihar . . . Ebből a regényből azonban

a nagyvárosi polgár beszél hozzánk: Móricz Zsigmond harmadik arca.

Ez a Móricz Zsigmond sem kisebb művész az előbbieknél. Regényeit mindig nyereség lesz olvasni s a nagy

író t ezentúl is ünnepelni fogjuk benne; de megsiratjuk a régi harcos Móricz Zsigmondot, aki húsz valahány esztendővel ezelőtt a magyar mezők rettenetetlen bajnokának indult.

Takács Zoltán

Oswald Spengler :

A döntés évei

(Jahre der Entscheidung. Beck Verlag München, 1933)

Német, német, német. Szelleme, szerzője, olvasói, mert érezzük, nem nekünk szól. A germán akarat, uralkodni vágyás lökte ki ezt a könyvet. A tétlenségre kárhozottat Sziegfriedek forrongó tettvágyát foglalták írásba. Ez a tettvágy teremtette meg a III. birodalmat. Nem a náci-önigazolás, sem a párttoborzás nem szülője e túlfűtött kor eme izzógondolatú termékének. Talán ez a legfőbb érdekessége is. Az új, — a régi, az ősi germán szellem, — a Spengler által oly nagyrabecsült germán „bízvágy“ az, ami bennünket megkap.

Senkinek sem meglepő, hogy Európa a válság óráit éli. Eresztékeiben recseg egész életépítményünk. Összedől, ha újja nem építjük. Ez a germán faj feladata. Friss, erős, egészséges népszellemre vár. A poroszra. Már földrajzi helyzeténél fogva is, Németország — Európa.

Érzi mindenki, hogy Európa már nem a világ ura. Bismarck, Metternich óta nagy államférfiai sincsennek. Európa államai kicsinyes szatócspolitikát űznek. Torzsalkodnak s minden európai összetűzés megláztja a távoli világ-részek-viselte európai bilincset. Így tör egyre előre Japán, így fog elszakadni India stb. Csak egy menthet meg: Újra világpolitikát űzni, amint a szent Szövetség világuralomra törekedett.

Szellemünk kiszikkadó féiben van. Téveszmék és puhánytanok fertőzték

meg. Ezek: a demokrácia, a békevágy, a felebaráti szeretet, a politikai rövidlátás, a szocializmus, a szabadelvűség. Minden egyenlő a zűrzavarral, a természetellenes étellel, a fejlődés létfeltételének kizárásával.

Az élet a háború. Az ipar — szintén háború, mert a háborús készülődések tették nágygá. A tömeg uralkodik az egyének felett, holott az egyén kell, hogy vezesse a tömeget. Hadsegreg nem, csak egyén vezethet hadsereget. Őrült gondolat az egyenlőség, mert nem vagyunk egyenlők. A szocializmus mindenható vezetői saját céljaik elérésére a folyton növekvő bér és csökkenő munkaidő prédájául dobják a többi osztályokat. Lám a szovjet az 1848-as munkaidőt követeli és azt a bért is adja. Mindezek mellett az 1871—1914-ig lustára hizott Európa még régi álmát alussza. A közelgő válságot megoldottnak véli, ha pár ezer munkást sikerül munkához juttatnia. Oroszország ismét ázsiai lett s manapság két végveszély fenyegeti Európát: az osztályharc és a fajok harca.

A bolsevizmus nyugateurópai találmány. A racionalizmus és a liberalizmus gyümölcse. A ténylegesen megálapodott erők tagadása: az államnak monarchiának, hadseregnek, osztályöntudatnak, birtoknak és a parasztságnak tagadása.

Így a liberalizmus öngyilkossággal egyenlő, mert a politikai fegyverlet-

telre készen, ellenfelei számára kovácsol fegyvert. Csak a konzervatív erők menthetik meg Európát a végtől.

A bolsevisták kétfélek. Vannak érzelő, álmodozó, önsanyargatók, s vannak a társadalommal meghasonlott, a társadalombontók. A jó munkás sose kommunista. Megveti a tömeget. Ez a csöcselék uralma a csöcselék segítségével. A vallás is hasonló módon, saját világi hatalmáért küzd. Hogy milyen közel áll a két bolsevizmus, bizonyítja, hogy az első kommunisták a papok: Campanella, Morus voltak.

A bolsevizmus az alsó néprétegek kapitalizmusa. A munkabéreket, tekintet nélkül a felvevők fizetőképességére, minél magasabbra csavarni.

A munkások állami nyugdíjasok. S a paraszt? Kereskedő? Szellemi munkás? Ki törődik ezeknek a letörésével? A német nemzeti jövedelem teljes $\frac{1}{3}$ részét fordították munkanélküli segélyekre.

Az osztályharc belekapcsolódik a fajok: a fehér és a színes ember harcába. A nagyigényű fehér munkást egyre jobban kiszorítják a színesek. Míg a fehér munkások luxusbérek mellett munkanélkül állnak, India, Japán és Kína egyre nagyobb és nagyobb tömeget von bele a gyári munkába. Ázsia felparázsló faji öntudata, óriási tömege, jogossá teszi félelmünket Európa jövőjében.

Európa vége közeleg. A döntés éveit

éljük. Válaszúton állunk. Vagy kitartunk a régi liberális-kommunista elvek mellett, vagy a megújhódott — bevált erők segítségével új életet kezdünk a súlylyedő hajón.

Spengler próféta, Európa kasszandrája. Nem indokol. Minden kézzelfogható. Csak a vakok nem látják a mostani zűrzavart. Csak a süketek nem hallják az összeomlás nyitányának rémítő zenéjét. Tenni kell, ezt érzi mindenki. Mindenki keresi Európa meglazult gépének biztonságos működést adó elveszett csavarát. Spengler — „a III. birodalom,” úgy véli megtalálta. A III. birodalom előtti **helyzet** teljes tagadásában csak egy központositott, ősi hagyományok **biztos** pilérein nyugvó erős nép uralma mentheti meg Európát.

Elgondolkozva teszük le a könyvet. Megkap egy tettekre kész küzdő és alkotni vágyó szelem elragadó lendülete. Hitünk, nevelésünk nagyon is a béke, felebaráti szeretet, szociális igazságok és a demokrácia jegyében folyt. Nem csodálatos hát, ha a „Szabadság, Egyenlőség és Testvériség” örök eszméit habozunk férevetni. Furcsán igaz, hogy az élet az örök harc. Szervezett törtetés az örök önzés vezérlete alatt. Mégis mennyivel emberibb és felemelőbbnek tűnik az emberi szellem hitvallása az erő és erőszakkal szemben. E kettő között választani kell. Gyorsan. Biztosan. A döntés éveit éljük!

S. Gy.

Névmagyarázai

Az összehasonlító nyelvtudomány ma már igen sok szónak, helység, folyó és vidék nevének mutatta ki az eredetét. Egy-egy ilyen szónak, vagy névnek a története, csodálatos dolgokat szokott elénk tárni a régi és leltűnt népek nyelvéről és szokásairól. Nagyon kell azonban vigyázni, hogy valamely tetszetős magyarázatért és szellemes tréféért fel ne áldozzuk a kutatásaink értékét és tudományos komolyságát. A multkori alkalommal e lap hasábjain a **Torontál** szóról megjegyeztem, hogy nem a német **Dorn und Tal** vagy **Tor am Tal** átvétele, mely a nyelvtörténet későbbi folyamán vonódott volna össze — sokak szerint — **Torontálra**, hanem régi, valószínűleg török-tatár eredetű szó. Mielőtt komoly bizonyításba kezdenék, megemlítem a teljesség kedvéért azt is, hogy sokan azt tarják, hogy a **Torontál** nem más, mint annak a megjelölése, hogy a **toron tál**-ban szolgálták fel az ételleket. Természetesen ez csak „firka“, tudománytalan handabandázás. Ilyen és **Dorn und Tal** féle magyarázatok ma már nem fogadhatók el. Nem fogadhatók el egyrészt azért, mert már jóval a német települések előtt **Torontál** volt a vidék neve, másrészt, mert sem alaktanilag, sem jelentésben nem egyeztethetők a régi nyelvünkben előforduló **Torontál** szóval. Bizonyítás:

Nyelvemlékeinkben a legelső feljegyzést 1234-ből **Turuntayl** (olv. **Turuntáj**) alakban találjuk. A további feljegyzések szerint a pápai tizedlajstromokban, ahol négyszer fordul elő a **Torontal** (olv. **Toruntál**), részint régi oklevelekben (1360 **Terentul** és 1418 **Torontal**) található.

Bárány Ágoston: „**Torontál megye hajdana**“ című művében említi, hogy

Griselini földabroszán 1776 **Trondain** volt a vidék neve és a barandai határban a német bánsági végvidéken találtatott egy **Turontal** nevű puszta. Ha ezekhez az adatokhoz hozzáveszük a Besztercei és Schlägli sójegy-zékek **torontayl** illetőleg **torontal** közneveit, akkor az összes rendelkezésünkre álló adatokat felsoroltuk.

Ha ezen adatok legrégebbijekét, tehát az 1234-ből származó **Turuntayl** alakot hasonlítjuk a **Dorn und Tal** félekhez, akkor tűnik csak igazán ki ezeknek a tarthatatlansága.

Kétségtelen, hogy ez a legrégebb **Turuntayl** alak sem eredeti magyar szó, de az is kétségtelen, hogy ezen hangalaknak kell leginkább hasonlítani az idegen nyelvből átvett szóra; tehát ezt az alakot kell hasonlítani a többi népek megfelelő szavaihoz. A magyar **Turuntayl** meglepően egyezik a kirgiz **turumtai**, a mongol **turumtai**, baskir **tórontaj** (olv. **tarantáj**) alakokkal, amelyek az említett nyelvekben egy bizonyos sólyomfajt, kisebb ragadozó madarat jelentenek. Ha ezen tényt összevetjük azon ténnyel, hogy az egyiptomi mameluk szultánok között volt egy **Hosameddin-Torontai** nevű is, akkor fel kell tennünk, hogy ez a szultán a nevét ragadozó madár, sólyom természete miatt kapta, amint ez a török-tatár népeknél szokásban volt. Ezen a nyomon elindulva, még egy adatot találunk. Ugyanis Nagy István oláh vajda 1502 február 17-én kelt oklevele több olyan moldvai falu birtokában erősíti meg Murgoci Coste fiait, Gramatic Mihú unokáit, melyek azelőtt **Torontai**-é voltak. Ez az adat azzal a történelmi ténnyel magyarázható, hogy a kúnok Kúthennel nem mind költöztek be a Duna medencébe, hanem egy részük visszamaradt Moldvában. Ezek aztán

beolvadtak az oláhokba, éppen úgy, mint a bolgárok a meghódított szláv törzsekbe, de azért továbbra is ők képezték Moldvában a vezető osztályt. Tehát az itt említett **Torontai** kenéz eredetileg kún, azaz török-tatár kenéz lehetett, akinek az őse szintén ragadozó madár természete miatt kapta ezt a nevet. Hivatkozva ezen kettős analógiára, valamint arra, hogy a népvándorlás folyamán gyakran kerültek a Duna medencébe török-tatár és mongol népek, nem merész az a feltevés, hogy ezen a vidéken is élhetett egy

ilyen nevű kenéz, akinek a váráról vagy erősségéről vagy falváról, mely szintén az ő nevét viselte, nevezték el az egész vidéket **Turuntaylnak**. A vár vagy erősség a népvándorlás utolsó hullámai, valamint más háborúk folyamán elpusztulhatott, de a vidék megőrizte továbbra is az egykori kenéz nevét. A fennmaradt **Turuntayl — Torontál** néven keresztül üzen a múlt, üzennek a régi népek.

Az adatokat Gombocz Zoltán és Györfly József nyelvtudósok cikkeiből merítettem.

Bogárdi József

Felhívás t. Előfizetőinkhez!

A „Híd” ezzel a számmal lezárta első félévét. Kérjük nb. előfizetőinket, akiknek lejárt az előfizetésük, ne feledjék a mellékelt befizető-lapon azt megújítani. Tegyenek eleget kötelezettségüknek, mert ezzel kiadóhivatalunk munkáját segítik elő.

A „Híd” kiadóhivatala

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievićeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

Gradska štamparija Subotica, Pozorišna ulica 2. — 34—995

Nyelvápólás

Kókay Károly

Ez hatásadászat, ez a nagyhangú pompáskodó beszédmód karöltve jár a korunkbeli nagyzással...

Kosztolányi Dezső kiváló író és költő így vélekedik: „Néhány évtizeddel ezelőtt egy fonák és nyegle nyelvújítás kezdődött, mely magyar szavainkat angolokkal, franciákkal, németekkel, latinokkal helyettesítette”.

Most ősi szavaink is idegenné vedlenek.

Azt kérdezik, miért látunk oly nagy veszélyt az ilyen szavakban, miért küzdünk ellenük? Elsősorban elrútítják, *felemássá és korcsossá teszik nyelvünket*... A mi finn-ugor nyelvünkkel nem szerülnék az ő szavaik. Nem gazdagodást jelentenek, hanem szegényedést.

Az idegen szavak nemcsak afféle külső szépséghibák, nemcsak pörsenések a nyelv testén. Belső betegsége vallanak.

Ha kerüljük és irtjuk őket, akkor magát a belső betegséget is kezeljük, mert a renyhe nyelvalkotó ösztönt munkára serkentjük. Ha nem törődünk velük, akkor az ártatlannak látszó pörsenések befelé is behatolhatnak, általános vérmergezést is okozhatnak.

Ne használjuk őket fölöslegesen, mikor helyettük seregestül akadnak különb, kifejezőbb szavaink... Aki pl. a fantasztikus magyar megfelelőjét keresi, egész bőségszerűt talál maga előtt... Állítólagos szegénységünk mögött voltaképp gazdagság van.

Mostani nyelvi betegségünknek gyökere az, hogy idegen nyelven gondolkozunk. Magyarul kell gondolkoznunk... Az olyan zagyva nyelvnek, amelynek szókincse idegen szavaktól tarkáll, mondatlüzése napról-napra satnyul, csak kevés tartóereje van... Aki szavait fokozatosan idegennel cseréli ki: *az nemzetközi kevéreknelyvet* teremt magának.

Aki pedig csak ragadós rossz szokásból, a hatás mérlegetése nélkül kártékonykodott, azt hogy komolyan ragaszkodik nyelvünk tisztaságához, csak tettekkel bizonyíthatja be. Elsősorban azzal, hogy a saját beszédéből, írásából kiirtja az idegen szavakat, aztán hozzátartozóit, ismerőseit is meggyőzi ennek szükségességéről.

(Vége).

Felkérjük munkatársainkat, hogy a kéziratokat legkésőbb 20-ig küldjék be.

